

A vajdasági magyar tanügy helyzetéről

A magyar nyelvű iskoláztatás a Vajdaságban többszörösen is összetett gond, amelynek az elemzéséhez jónéhány tényező figyelembe vétele elengedhetetlen: az általános gazdasági, társadalmi-értékrendi krízis, az állami globális iskolarendszer annak iskolapolitikájával, a szerbiai tanügy helyzete, a magyar ajkú tanulók, pedagógusok, magyar tanítási nyelvű iskolák (előre mondom: egyre csökkenő) száma az elmúlt években, a tanulók és a szülők helyzete, szubjektív döntései és értékfelfogásai beiratkozás előtt és iskoláztatás alatt, a reális lehetőségek (esetleg előnyök), amelyeket az anyanyelvű oktatás nyújthat a tanulónak, a tankönyvek minőségétől a vajdasági magyar pedagógusok szakképzettségéig és helyzetéig, a továbbképzés vagy speciális képzés lehetőségei és korlátai, a tanári káder képzésének és folyamatos felújításának nehézségei.

Hogy komolyabb betekintést nyerhessünk a vajdasági magyar tanügy helyzetébe, cikkünkben a statisztikai adatok bemutatásán és elemzésén kívül szó lesz a tanítás és oktatás minőségéről és a magyar kisebbség egyik legnagyobb problémájáról, az elitréteg elsorvadásáról, pontosabban elvesztéséről és ennek következményeiről.

A magyar nyelvű oktatás 1992-től érvényes jogszabályozása

A Szerb Köztársaság oktatásügyi törvényei kimondják és szavatolják az anyanyelvű oktatásra való jogot a nemzeti kisebbségek számára is, a következő pontosításokkal és korlátozással:

- az általános és középiskolában a magyar (és más kisebbségi) tannyelvű tagozatok megnyitása 15 fős minimumhoz van kötve, tagozat nyitására ennél kevesebb tanulóval az oktatásügyi minisztérium jóváhagyása szükséges;

- középfokon a gimnáziumi és művészeti iskolákon kívül szakközépiskolákban is biztosítva lesz a magyar nyelvű oktatás;

- engedélyezik a kisebbségi tannyelvű magán-középiskolák megnyitását;

- a főiskolákon az oktatás szerb nyelven

folyik, de a törvény engedélyezi a tanító- és óvónőképzést a kisebbségek nyelvén is. Ezen kívül más típusú főiskolákon is lehetőség van a kisebbség nyelvén folyó oktatásra, de ehhez a minisztérium külön jóváhagyása szükséges, és nem biztos, hogy ennek pénzelését a minisztérium vállalja;

- az egyetemi karokon a kisebbségi oktatás csak a minisztérium jóváhagyásával lehetséges. (1)

A legérzékenyebb jogszűkítést az elemi és középiskolákban a 15 fős korlát jelenti, ami különösen negatívan hat ki az olyan helységekre, községekre, településekre, különösen a Bánátban és Dél-Bácskában, ahol a magyarok, ezen belül is a fiatalabb nemzedékek létszáma rohamosan csökken. Magániskolák magyar nyelven máig sem jöttek létre. A törvény pedig nagyon pontatlan a magyar nyelvű oktatást illetően, magyar nyelvű oktatásnak bizonyul az is, ha magyar tagozatban a tantárgyak felét szerb nyelven hallgatják és tanulják a diákok. Az iskolák, amelyekben magyar nyelven (is) folyik az oktatás, általában kétnyelvűek, ami a kisebbségi oktatásra nézve több kedvezőtlen következménnyel jár. Így különösen gondot okoz, hogy az iskolaigazgatást nemzetiségi szempontból a törvény egyáltalában nem

érinti, szabályozza. Az iskolaigazgatók ott, ahol magyar tagozatok is vannak, általában nem magyar nemzetiségűek, vagy pedig magyarok (sűrűn a kormánypárt szimpatizánsai), de érzéketlenek a magyar nyelvű oktatással kapcsolatos nehézségekre. Tehát mindebből következik, hogy a magyar tannyelvű oktatás kérdéseire nem lehet külön reflektálni az iskolákon belül, ami megkérdőjelezi az oktatás minőségének ellenőrzését, illetve javítását.

Ezenkívül – a rendeleteket elemezve – persze észlelhető, hogy a törvények „gorombaságai” és általánosságai nem véglegesek, valamennyi rendelkezést a végrehajtó hatalom jogkörébe utalja a törvényhozó, az utolsó szó a végrehajtóé, és ezen az úton igyekeznek enyhíteni a merevségeken. Ez egyben azt is jelenti, hogy a kisebbségi oktatás kérdése nagy mértékben függ a végrehajtó oktatási minisztérium jóakarától, ami fokozza a függőség érzetét a kisebbség körében. Úgyszólván még egyszer, mintegy ajándékba kapja az őt megillető jogot.

A magyar nyelvű oktatást sűrűn a kisebbség szempontjából kedvezőtlenül befolyásolták az illetékes minisztérium döntései. Legdrasztikusabb példa erre a szabadkai tanítóképző főiskola megszüntetése, amelyen belül a magyar nyelvű oktatásnak kialakult hagyománya is volt. A Tanítóképzőt egyetemmé alakították és Zomborba helyezték át, ami megkérdőjelezte a magyar tanítók utánpótlását. Erről azonban még szó lesz a későbbiekben.

Oktatás magyar nyelven, oktatás a statisztikai adatok tükrében

Az általános iskoláztatás magyar nyelvét lásd az 1. táblázatban. (2) A magyar nemzetiségű tanulók 79–82 százaléka tanult anyanyelvén az elmúlt ötven évben (az adatok rájuk vonatkoznak), tehát minden ötödik tanuló már az elemi iskolában nem az anyanyelvén tanult. Kiindulópontnak vegyük azt a tézist, miszerint az asszimilációs tendencia mértéke az elemi iskolások többségi nyelvű tagozatokba való beíratásában mutatkozik meg a legjobban. Ez tehát azt jelenti, hogy téves az a feltevés, miszerint az asszimiláció mértéke jelentősen megnövekedett volna az elmúlt tíz évben, és mely szerint a kényszer és veszélyeztettség érzésekor az adott kisebbség gyorsabban olvad be a többséget képező nemzetbe. Mivel ez a tendencia nem növekedett jelentősebben az elmúlt ötven évben, több tényezőt kellene figyelembe venni a kényszeren kívül (mint például a polgári értékrendszer megvalósulása az adott közösségen belül, a tanítás minősége stb.).

A magyarul tanító pedagógusok száma (a statisztikai adatok szerint) is csökkent az 1975/76-beli 2046 létszámról az 1994/95-beli 1744-re. Itt kell megemlíteni, hogy a kutatók többsége kétségbe vonta az adatokat a pedagógusok számát illetően a hivatalos kimutatások goromba megközelítésére hivatkozva (a magyar osztályokban tanítók számát veszik figyelembe, nem pedig azt, hogy magyarul tanítanak-e).

tanév	iskolák száma	tagozatok száma	magyar nyelven tanulók száma
1958/59	–	–	45478
1975/76	179	1463	31673
1988/89	123	1131	26917
1989/90	120	1132	26593
1990/91	118	1115	25760
1991/92	118	1095	25277
1992/93	116	1095	24570
1993/94	115	1081	23471
1994/95	116	1078	22904
1995/96	–	–	22346
1996/97	113	–	21848
1997/98	113	1043	21496

1. táblázat

Rendszerint a bánáti iskolák maradnak leggyorsabban magyar tagozatok nélkül, ahol a magyarok számbeli kisebbségben, illetve szétszóródottabb tömbökben élnek. Erre mutatnak rá *Miroslav Samardžić* adatai is: nincsen magyar tannyelvű oktatás olyan községekben, ahol a magyar tanulók száma alacsony (Alibunár, Bács, Beocsin, Zsablja, Karlóca, Sremska Mitrovica), de (már) olyanokban sem, ahol a tanulók száma nem elenyésző (Versec 217, Ruma 127, Titel 97 stb.). Ugyanakkor egyes községekben nagyon kedvezőtlen a magyar nemzetiségű tanulók megoszlása magyar, illetve szerb nyelvű tagozatonként (Pancsova 244:93, Kúla 197:265, Verbász 12: 308, Szécsány 24: 212). (3)

Egyes községekben az elemi iskolák szerb tagozataiban a magyar nemzetiségű diákoknak lehetőségük van fakultatív tantárgyként tanulni a magyar nyelvet a nemzeti kultúra alapjaival. E lehetőséggel azonban csak azokban a községekben élnek, ahol a magyar közösség tekintélyes létszámú (Versec, Verbász, Nagybecskerek, Kikinda, Kúla, Újvidék, Pancsova, Szécsány, Zombor). Itt sok diák vesz részt ilyen oktatásban. (4) A szülők logikája az

elsősök beiratkozásánál talán az, hogy (fakultatív tantárgy esetében) nem akarják megterhelni gyerekeiket.

A táblázat alapján a legszembeötlőbb dolog persze az elemi iskolások számának rohamos csökkenése, az 1958/59-es 45 478-ról az 1997/98-as 21 496 tanulóra, ami 52,7 százalékos (!) létszámcsökkenést jelent. A csökkenést magyarázva a kutatók először a vajdasági magyarságra jellemző, az 1961-es népszámlálás óta negatív demográfiai változásokra, elsősorban a rossz születési arányra (és olykor csak erre) hívják fel a figyelmet (2. táblázat). (5) Azonban, ha összehasonlítjuk a demográfiai csökkenés indexét a tanulólétszám csökkenésének indexével, azt tapasztaljuk, hogy az utóbbi rohamosabban történt. A csökkenés megmagyarázására emiatt újabb demográfiai tényezőt kell figyelembe vennünk, az emigrációt, amely a vajdasági magyarságra a II. világháború után mindig is jellemző volt kisebb vagy nagyobb mértékben (például az elmúlt tíz évben feltételezések szerint körülbelül 50 000 magyar hagyta el az országot). Ezt számszerűleg, adatok hiányában sajnos nem tudom kimutatni, de feltételezésem

a népszámlálás éve	a magyarok száma Vajdaságban
1948	428 932
1953	435 345
1961	442 561
1971	423 866
1981	385 356
1991	340 901

2. táblázat. A népszámlálás eredményei

tanév	iskolák száma	tagozatok száma	tanulók száma
1975/76	34	–	3090
1982/83	32	–	5584
1988/89	25	297	6911
1989/90	25	303	6896
1990/91	31	299	7226
1991/92	30	288	6891
1992/93	29	272	6747
1993/94	29	268	6425
1994/95	26	260	6398
1996/97	–	–	6362
1997/98	–	–	6575

3. táblázat. A magyar tannyelvű középiskolai oktatás adatai

szerint az országot diplomát szerzett fiatalok, fiatal vagy középkorosztályú házaspárok, azaz potenciális szülők vagy kisgyermekes, iskolás gyermekes családok hagyják el a legtömegesebben.

A magyar nyelvű oktatás a középiskolákban

Hosszú távon a középiskolai oktatásra volt jellemző a legtöbb iskolareform az elmúlt 50 évben. Ennek hatásairól a későbbiekben még szó lesz, először nézzük a statisztikai adatokat. (3. táblázat) 1975 és 1990 között a tartományban a középiskolások az 1975-ös (šuvári) oktatási reformmal összhangban egységes középiskolába jártak. A középiskolai anyanyelvű oktatásban az 1993 és 1998 közötti tanévekben az összes magyar iskolásnak átlagosan 67–74 százaléka vett részt (az adatok csak rájuk vonatkoznak).

A legújabb adatok (Csorba Béla adatai) szerint 1998-ban a Vajdaságban 26 magyar tannyelvű középiskola működött, ezek közül 7 gimnázium és 19 szakközépiskola, melyek a legjobb esetben a nyolcadikosok kétharmadát tudják csak befogadni (ez az arány kedvezőtlenebb, mint a szerb nyolcadikosok esetében). Egyetlen középiskola sem magyar egytannyelvű.

Az adatok szerint a magyar nyelvű középfokú oktatásban részesülők száma 1990/91-ig növekszik, ezután többnyire csökken. A vajdasági magyar középfokú oktatásnak legnagyobb problémája talán mégis a középiskolások megoszlása iskolatípusonként. Ezt a 4–5. táblázatok szemléltetik. (6)

Ezek szerint megállapítható, hogy a ma-

gyar tannyelven tanulóknál sokkal kedvezőtlenebb volt a megoszlás iskolatípusok szerint, az összes középiskolás 52,1 százaléka, illetve 45,7 százaléka iratkozott szakmunkásképzőbe, míg szerb tannyelven ez az arány 38, illetve 38,3 százalék volt. A magyar tannyelvű oktatás adatait elemezve az elmúlt évtizedekben *Mirnics Károly* azt a következtetést vonja le, hogy a magyar többségű községekben pénzügyi hiányra hivatkozva a hatalmi szervek nem fejlesztették ki a középiskolai hálózatot a szükséges szinten, azt hangoztatva, hogy a nemzetiségi hálózatot nem kell fejleszteni, mert költséges. Evvel egy időben a szerb többségű községek középiskoláit fejlesztették, azzal a céllal, hogy a nemzetiségi tanulók is ott tanuljanak. (7)

Itt kell talán rámutatni a magyar középiskolás tanulók százalékarányának (az összes középiskolás számához képest) és az adott községbeli magyar lakosság százalékarányának viszonyára. Ezek az arányok a következőképpen alakulnak (8): Szabadka 34,00:42,77; Kanizsa 83,06:88,45; Ada 77,11:77,30; Zenta 54,66:80,90; Csóka 71,15:56,47; Becse 30,15:54,41; Temerin 37,05:38,68; Törökkanizsa 37,95:33,84; Nagybecskerek 1,59:12,85; Kikinda 0,57:14,30; Újvidék 1,31:7,63; Zombor 3,86:16,02.

Ugyanakkor egyes községekben, amelyekben a magyar lakosság aránya az összlakossághoz képest elég magas (Törökbecse: 21,34 százalék, Magyarcsernye: 20,63 százalék), egyáltalán nincs magyar tannyelvű középiskolai oktatás.

Elit iskolák a tartomány területén egyáltalában nincsenek, két- vagy többtan-

tanév	összesen	gimnáziumokban és szakközépiskolában	szakmunkásképzőkben	%
1990/91	7270	3483	3787	52,1
1996/97	6444	3496	2948	45,7

4. táblázat. Középiskolások száma és megoszlása magyar tannyelven

tanév	összesen	gimnáziumokban és szakközépiskolában	szakmunkásképzőkben	%
1990/91	63979	39665	243134	38,0
1996/97	76334	46751	29257	38,3

5. táblázat. Középiskolások megoszlása szerb tannyelven

nyelvű ilyen típusú iskolákra pedig még gondolni sem mer senki.

Felsőoktatás magyar nyelven

Magyar tannyelvű főiskolák és egyetemek a tartomány területén nincsenek, csupán kéttannyelvű oktatásra van lehetőség egyes főiskolákon, illetve az újvidéki egyetem egyes karain.

Főiskolai szinten az újvidéki és a szabadkai óvónőképzőn, valamint a szabadkai Műszaki Főiskolán van lehetőség a tantárgyak kéttannyelvű hallgatására. Az 1997/98-as adatok szerint a Vajdaság területén a magyar nemzetiségű főiskolai hallgatók 54,40 százaléka (315 az összes 579-ből) tanult az említett három főiskolán.

Ugyanebben az évben egyetemi szinten az Újvidéki Egyetem öt karán volt lehetőség kéttannyelvű oktatásra: az újvidéki Bölcsészeti Karon a Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéken, az Angol és Német Tanszéken a fordítási gyakorlatokat magyarul is lehet végezni, a szabadkai Közgazdaságtudományi Karon és az Építészeti Karon, a zombori Tanítóképző Karon és az újvidéki Színészeti Akadémián. Az 1703 magyar nemzetiségű hallgató közül 411 (24,13 százalék) részesült kéttannyelvű oktatásban. (9) A magyar nemzetiségű főiskolások a főiskolások összlétszámának 8,95 százalékát adták, az egyetemisták pedig 6,38 százalékát tették ki a vajdasági egyetemisták összlétszámának. Ezekre az adatokra azonban érvényes a megjegyzés, hogy sok vajdasági magyar egyetemista Magyarországon vagy az ország valamelyik más egyetemére jár.

A felsőoktatás megoldatlansága

A kisebbség megmaradásának hosszú távú alapfeltétele az erős és életképes kisebbségi tannyelvű iskola(al)rendszer, amelynek célja és értelme az általános műveltségi szint növelésén és a szakemberképzésen kívül a kulturális, oktatói és kutatói elit folyamatos biztosítása. A vajdasági magyar közösség szempontjából ez

különösen az elmúlt kilenc évben nem vagy csak nagyon parciálisan, szűk korlátok közé zárva valósulhatott meg. A kulturális elit elmaradásáról ezúttal nem lesz szó, elsősorban az oktatás vitalitását érintő kérdésekre, azaz a folyamatos tanár-, tanítókáder (és valamennyire az óvókáder) biztosításának problémáira figyelünk. Ezen belül pedig a káderképzésre és annak objektív akadályaira, valamint az elitréteg, szűkebben is az oktatói réteg emigrációjának okaira és méreteire.

A magyar nyelven oktatni tudó pedagógusok képzését mint önálló problémát nagyon nehéz megközelíteni. Az oktatási törvény ugyanis nem kötelezi magát a kisebbségi tagozatok biztosítására tanítók, tanárok és óvónők képzése révén. Emiatt, felemás formában a kisebbségek igyekeznek önmaguk erejéből felhívni magukra a figyelmet és ezután valamilyen úton javítani a helyzeten. Így van ez a magyarok esetében is.

A pedagógusképzésnek a Vajdaságban főiskolai óvó- és egyetemi szintű tanár- és tanítóképző szintje van. Az újvidéki és a szabadkai Pedagógiai Akadémiákon kéttannyelvű (szerb-magyar) óvónőképzésre is lehetőség nyílik, a tagozat megnyitása azonban 15 fős minimumhoz van kötve, ami különösen Újvidéken évről évre megkérdőjelezi a tagozatnyitást. Az 1993/94-től Szabadkáról Zomborba áthelyezett és főiskoláról egyetemi szintre emelt Tanítóképző Egyetemen ugyancsak lehetőség van kéttannyelvű tagozat megnyitására a már említett korlátozással. A zombori környezet a 15 fős korláttal és az egyetemi szint nagy nehézségek elé állítja a magyar tanítói utánpótlást és annak folyamatosságát, objektív nehézségeket gördítve a már hagyományos és relatíve folyamatos képzés elé. Az egyetemi szintű tanárképzés folyamatossága pedig eddig csupán a Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéken megoldott, ami újabb nehézségeket hozhat, de hozott is már a tanár- és tudományos kutatói utánpótlás megkérdőjelezésével. Így általános hiány van pszichológusokból, szociológusokból, filozófusokból, történészekből, fizikusokból. Itt sincs megoldva a tanárok

főiskolai, gyorsabb képzése, amely a hetvenes évekig zavartalanul folyt.

Ribár Béla kimutatása szerint magyar ajkú kutatók jelen vannak a Vajdaság legtöbb egyetemi karán és katedráján, kutatóintézetben és a belgrádi egyetem néhány fakultásán is, ám sajnos a kilencvenes évektől kezdődően egyre nehezebb magyar nemzetiségűnek tanársegédi álláshoz jutnia, hátrányos megkülönböztetésben van részükhöz (erre a szerző konkrét példát is felhoz). (10)

Becslések szerint az országot (Vajdaságot) az elmúlt kilenc évben 50 000 magyar nemzetiségű hagyta el, különösen az elitréteghez tartozóak, egyetemet végzett emberek, és ezek között is a fiatalabbak távoztak legtömegesebben az országból. Egyértelműen sok volt közöttük a középiskolai és az egyetemi tanár is. Meg kell jegyezni, hogy sokszor találkoztam a vajdasági magyar sajtóban olyan megjegyzésekkel, amelyek könnyelműen tárgyalják ezt a témát, mindenesetre elmarasztalják az „elszállingózott” tanárokat, értelmiségieket, a magyar kollektívizmusról, a magyar közösség jövőjére teszik a hangsúlyt, és nem a szubjektív emberi jogra, a jobb életkörülmények választására vagy legalábbis esélyére. A helyzet valóban súlyos, de ez még nem jogosít fel senkit még mellékesen sem a bűnbakkérésre, sem az emigrált tanárok, sem az itthon maradt szülők vonatkozásában, akik gyerekeiket szerb tagozatokba adják. A válaszok és az okok egyre mélyebbek, de nyilvánvalóak is.

Itt kell talán megemlíteni a vajdasági magyar kultúrkörök azon vitáját is, hogy vajon kell-e ösztöndíjat biztosítani a Magyarországon egyetemre járó vajdasági hallgatóknak vagy sem. A tárgyra befolyással bíró személyek az utóbbi időben ellenzik az effajta ösztöndíjat, mivelhogy „akik Magyarországon tanulnak, úgysem jönnek vissza”, így hát értelmetlen ösztöndíjaztatásuk. Ha pedig itt járnak egyetemre, habár a tanítás minősége sokkal gyöngébb, akkor feltehetően itt maradnak véglegesen. Rossz kérdésfeltevés ez, és így a megoldás sem lehet jó. Mert ezáltal egy-

részt a fiatalok szabad döntéshozatalát korlátozzák, másrészt pedig az eredmények sem lehetnek különösen jók, hiszen a komoly talentummal rendelkező fiatalok többsége (és ez nem csak a kisebbségekre vonatkozik) nem látja jövőjét ebben az országban.

Tankönyvek és az oktatási program

A magyar tannyelvű oktatás az egységes oktatási program keretein belül történik mindhárom szinten, egyes kiegészítésekkel a magyar nyelv, történelem, zenekultúra és a képzőművészeti ismeretek terén.

Az elmúlt kilenc évben a magyar tannyelvű általános és középiskolákra is jellemző volt a magyar nyelven megírt tankönyvek hiánya. Amíg az elemi iskolák tankönyvellátása 80–90 százalékos volt a kilencvenes évek közepéig, a középiskolásoknak nem volt meg a tanításhoz szükséges tankönyveik többsége magyar nyelven. Emiatt csak kisebbségi önszervezkedéssel, a Nyílt Társadalom Alap pénzügyi segítségével sikerült úgynevezett ismeretterjesztő füzeteket nyomtatni, amelyek rövidebb formában foglalták magukba a tananyagot. Mára a tankönyvellátás itt is rendeződött. Ugyanakkor a magyarországi tankönyvek használata még a szaktantárgyak esetében sem engedélyezett a magyar tagozatokban, ami tovább rontja a minőségi oktatás lehetőségeit.

A tanterveket illetően különösen fontos megemlíteni, hogy a középiskolai tanterv szerint a magyar nyelv és irodalom, valamint a történelem nem kielégítő az elemi iskolában elsajátított anyaghoz viszonyítva, különösen a nemzeti történelemből és az irodalomtörténetből nem nyújthat eleget.

A minőségi oktatást illetően csupán csak annyit, hogy ilyen körülmények között erre egyre nehezebb gondolni, tanároknak, szülőknek, tanulóknak más-más szemszögből, de egyaránt. A tapasztalat azt mutatja, hogy a tanítás minősége egyre gyöngébb, méghozzá, ha az elemi iskolától haladunk az egyetem felé, a minőségi lemaradásokat „európai” viszonylatban hatványozottan tapasztalhatjuk.

Politikai kiütkeresések

Az elmúlt öt-hat évben több tanulmány foglalkozott már a magyar nyelvű oktatás problémájával a Vajdaságban, Szerbiában, Jugoszláviában, és valamennyi a problémák megoldását a részben önálló magyar iskola-alrendszerben látja, ahogy mondani szokták, az óvónőképzéstől az egyetemig. A magyar (kisebbségi) iskolahálózat-rendszer országunkban is egyértelműen csak politikai úton lehet létrehozni, méghozzá az országos illetékes hivatalos szervek, a kisebbségi szakértők és érdekképviselők, valamint az anyaország hivatalos szerveinek megegyezésével. Hogy a megegyezés létrejöttön, feltételezni kell mindhárom fél érdekét és jóakarátát. A jelen esetben azonban az első és ez ügyben a legfontosabb fél akarata hiányzik. Sőt, az elmúlt év tapasztalatai éppen ennek ellenkezőjét mutatják, tudniillik hogy a kisebbség oktatásának kérdését a szerbiai hivatalos szerveknek nemhogy nincs szándékukban a megfelelő, a kisebbség számára is elfogadható módon kezelni, illetve megoldani, hanem időközben ezen még rontani is igyekeztek, valamennyire de iure, de annál is inkább de facto. A vajdasági magyar politikai pártok az elmúlt évtizedben néhány konkrét javaslatot is kidolgoztak (előbb a VMDK a perszonális autonómiakonceptiójával, és nemrég a VMSZ is, amely ehhez területi autonómiakövetelést is hozzátűzött), de a szerbiai szervek beleegyezése nélkül mindez nem sokat ér. Csupán a magyarországi szervekkel sikerült egyeztetni egyes részleteket a középiskolások és egyetemisták iskoláztatását illetően, de ez a fájó problémára csak gyógykenőcsként hathat, a dolgot magát nem oldhatja meg. Aki itt marad, az várhatja a hatalom kisebbségi oktatáspolitikájának ha nem is 180, de azért 150 fokos fordulatát. Még ha feltételezzük is, hogy ez előbb-utóbb be is fog következni, arra már nem tudunk választ adni, hogy mikor... És hogy ki fogja azt kívánni.

Végül néhány szót a két (VMDK-s és VMSZ-es) autonómiakonceptióról, ami a magyar iskolai alrendszer kiépítését illeti. Ezekben sok helyénvaló követelést talál-

unk. Különösen az elemi, középiskolai és főiskolai szintű hálózat kiépítéséhez a Vajdaság területén aránylag jó kereteket kínálnak fel. Az egyetemi szintű képzéssel kapcsolatban: ami a szabadkai központú egyetemet illeti, véleményem szerint ebben az oktatás nem tudná megütni a megfelelő minőséget, másrészt pedig igen markáns vajdasági magyar párti érdekképviselővé válna az egyetem, ami ilyen kisebb közösség esetében hatványozottan érződne. A másik megjegyzés pedig csupán a VMSZ-t illeti, amely inkább az észak-bácskai terület érdekeire koncentrált, úgy fest, már inkább területi, mint perszonális autonómiára. A centralizáció teljes egészében, minden formájában, kezdve a politikai szervektől a kisebbségi ügyeket érintő tanácsokon, a hivatalos hatalmi szervek magyar képviselőitén át egészen az egyetemig Szabadkán és a környező községek területén alakulna ki. Más és talán fontosabb kérdés az, miért foglalkoznak pártjaink olyan dolgokkal, amelyeket önmaguk erejéből úgysem tudnak véghezvinni. Miért nem koncentrálnak olyan feladatokra, amelyek az adott körülményeket figyelembe véve javítanának az oktatás helyzetén és minőségén. Például a tanárok számára ingyenes szemináriumok szervezése, a tanítás minőségének javítása, a magyar tanárok anyagi helyzetének javítása – ha már annyira fontosak a közösség megmaradásának szempontjából.

Jegyzet

- (1) TÓTH Lajos: *Magyar nyelvű oktatás a Vajdaságban napjainkig*. Életjel. Szabadka, 1994. 23. old.
- (2) Az adatokat a következő, hivatalos adatokon alapuló tanulmányokból kölcsönöztem: TÓTH Lajos: i. m.; MIRNICS Károly: *A magyar kisebbség iskoláztatási szintje a Vajdaságban*. In: *Vajdasági útkereső*. MTT Könyvtár, Szabadka, 1998. SAMARDŽIĆ, Miroslav: *Položaj manjina u Vojvodini*. Centar za antiratnu akciju, Beograd, 1999.
- (3) SAMARDŽIĆ, Miroslav: i. m. 62. old.
- (4) IBIDEM, 64. old.
- (5) MIRNICS K.: i. m. 72. old.
- (6) MIRNICS K.: i. m. 79–81 old.
- (7) MIRNICS K.: i. m. 89. old.
- (8) SAMARDŽIĆ, Miroslav: i. m. 63. old.
- (9) IBIDEM uo.
- (10) RIBÁR Béla: *A vajdasági magyar kutatók képzésének problémái*. Hatodik Sip Alapítvány, Bp, 1997.

Meszmann Tibor